

SEVRI HADŽI HASANOVA DŽAMIJA U MOSTARU

Među značajnije spomenike islamske sakralne arhitekture u Mostaru, ubraja se i džamija koju je na dnu Donje mahale podigao Hadži Hasan Sevrija, sin Hadži Velijin. Ona je situirana neposredno uz desnu obalu Neretve, prema džamiji Ibrahim Šarića.

Ova je džamija građena od tesane tenelije (vrsta miljevine) i prekrivena četverostrešnim krovom pod pločom. Osnovica joj je kvadrat sa stranicom 10,70 m. Ima 14 na čemer građenih prozora, malo predvorje i uz desni zid kamenu munaru oktogona oblika visoku oko 24 metra.

Kad je ova džamija sagrađena, ne zna se tačno jer na njoj nema nikakvog natpisa. Njena zaklanica napisana je i pred sudom legalizovana 1030 (1620) godine¹⁾, pa se na temelju tog argumenta može utvrditi da je sagrađena prije navedene godine.

O osnivaču ove džamije mi pozitivno vrlo malo znamo. Iz njegove zakladnice saznajemo da je on početkom XVII stoljeća stanovao u Husein Havadže mahali u Mostaru²⁾, da mu je ocu ime Hadži Velija, majci Mejrema, ženi Muhiba i da je od uže porodice imao djecu, braću i sestre. Poznat je pod imenom Sevrija a taj nadimak, kako tvrdi narodna predaja, dobio je po tome što je imao samo dva vola (»sevrin« arapski = vo),

¹⁾ Original ove zakladnice nalazi se u Franjevačkom provincijalatu u Mostaru (neregistrovan). Napisana je u prvoj dekadi mjeseca džumada I 1030. (24. III — 2. IV 1620). Zakladnicu je na čelu teksta potvrdio mostarski kadija Husein, sin Mustafin.

Zakladnicu su na kraju teksta potpisali sljedeći svjedoci: Hasan ef., hatib Jahja Havadže džamije, Hadži Mehmed-čurčija, Velija Behram, sin Jusuf, Hadži Mustafa, tabak, Oruč, sin Mahmudov — sarač, Mahmud — postolar, poznat pod imenom Bahiš.

²⁾ Husein Havadže mesdžid nalazio se na Carini, na uglu M. Tita i Huse Maslića ulice. Prvi mu spomen nalazimo u Sevrinoj zakladnici iz koje saznajemo da je sagrađen prije 1620. godine, i da su tada uza nj postojala dva harema i naseljena mahala. Srušen je 1947. godine.

a ipak je džamiju sagradio³⁾. Ovo je predanje, međutim, bez ikakvog osnova jer je on, kako ćemo kasnije vidjeti, za izdržavanje svoje džamije zaviještao velike i vrijedne posjede. U sidžilima mostarskog šerijatskog suda (najstariji datira iz 1633. godine) spominje se u Mostaru Sevri Hadži Hasanova mahala (nekad Okjuzi = Volić mahala).

Iz zakladnice dalje saznajemo da je legator kupio u Jahja Havadže mahali u Mostaru posjed od Hasana Čelengira koji se nalazi između Neretve i javnog puta⁴⁾. Na tom zemljištu sagradio je džamiju čvrstih dimenzija i za vječna je vremena zaviještao.

Legator određuje da se u džamiju postave sljedeći službenici koji će se plaćati iz prihoda dobijenih od na priplod datog novca i zaviještanih nekretnina:

— imamu i hatibu džamije (jedna osoba) dnevno po 10 akči. On je dužan svaki dan poslije sabaha proučiti na glas poglavlje »Jasin« i sevap poklanjati za dušu vakifova oca Hadži Velije; poslije podne je dužan — proučiti zadnji dio poglavlja »Bekare« od »Amene rresülu« i sevap poklanjati za vakifovu dušu; poslije ikindije je dužan proučiti poglavlje »Nebe« i sevap poklanjati za dušu vakifove majke Mejreme; poslije jacie je dužan proučiti poglavlje »Mulk« i sevap poklanjati za vakifovu dušu⁵⁾.

— muezinu dnevno 7 akči. On je dužan svaki dan prije sabaha proučiti po tri »Ihlasa« i sevap poklanjati za dušu vakifove djece prije podne je dužan proučiti po tri »Ihlasa« i sevap poklanjati za dušu vakifove braće i sestara; prije ikindije je dužan proučiti po tri »Ihlasa« i sevap poklanjati za dušu vakifove žene.

— kajimu dnevno po 4 akče. On je dužan otvarati i zatvarati džamiju prilikom svake molitve, čistiti je i paliti u njoj svjetiljke.

— sallahanu i muarrifu dnevno po 2 akče. On ju dužan svakog petka poslije podne proučiti jedan džuz iz Kurana i sevap poklanjati za dušu vakifova oca.

Za izdržavanje džamije i njenih službenika legator je zaviještao 100.000 akči i predao ih muteveliji. Njemu je stavio u dužnost da navedeni novac daje svake godine na priphod, i to tako da svakih 10 akči donosi godišnje po 11 akči i dvije pule. Novac će se davati u zajam uz kauciju i jamstvo jednog čovjeka ili uz jedno od ovo dvoje, i to trgovcima i zanatlijama koji u mjestu stanuju i koji slove kao ispravni i poštteni ljudi. Svake godine treba sa najvećom pažnjom sve vakufske prihode popisati i to u sidžil unijeti.

³⁾ Karl Peez: Mostar und sein Kulturkreis, Leipzig, 1891. str. 69. Priča se da su vakifove kćeri gonile kamen na volovima i predući bodrile ih. Do nazad tridesetak godina nalazila se jedna preslica u džamiji pod minberom i prepričavalo se da je to preslica vakifove kćeri. (Hasan Nametak: Mostarske džamije i njihovi vakufi, Novi Behar, Sarajevo, 1936. (X), str. 273.

⁴⁾ Za vrijeme turske uprave sagrađene su na području Donje mahale četiri džamije: Ziraina (Aršinovića), Jahja Havadže, Sevri Hadži Hasanova i Ibrahim Cevre. Najstarija je Jahja Havadže (poznata još pod imenom Jahja Esfel) po kojoj se, sve do izgradnje Sevrine džamije, čitava Donja Mahala zvala Jahja Havadže mahala.

⁵⁾ Priča se da je prvi imam ove džamije bio vakif joj Hadži Hasan Sevrinja. Osim njega poznati su još sljedeći imami ove džamije: neki Radiš (poznata pod imenom Radiševa džamija), Mula Mustafa Oručević, Hadži Muhamed ef. Spahić, Muhamed ef. Rebac, Hafiz Ahmed Midhat ef. Puzić, Hasan ef. Nametak i Rustam ef. Rustampašić.

Legator je dalje zaviještao jednu kuću s ćilerom, avlijom i zahodom, sve pod jednim krovom, koja se nalazi u Husein Havadže mahali i između kuće Hadži Tabakove, posjeda Hadži Muhamedova, harema Husein Havadžina mesdžida i javnog puta. Još je zaviještao dva velika kazana⁶⁾. U Raštanima (željeznička stanica 4 km sjeverno od Mostara) zaviještao je kuću, bašču, uz nju i vinograd od po prilici deset motika loze, vinograd od deset motika loze na lokalitetu zvanom »Nelube« i vinograd od deset motika loze na lokalitetu zvanom »Meduputje«⁷⁾.

Vakif zadržaje za sebe doživotno pravo uprave nad svojim vakufom. Poslije njegove smrti pravo postavljanja mutevelije pripašće kadiji koji je dužan voditi brigu da na ovaj položaj dolaze najpošteniji ljudi. Muteveliji će se plaćati dnevno po pet akči⁸⁾.

Vakif dalje određuje da se od viškova popravlja džamija i vakufske kuće, nabavljaju potrebne svijeće i prostirka za džamiju i kalajšu dva velika kazana.

Uvakupljenu kuću u Husein Havadže mahali, dva kazana, kao i kuću u Raštanima zajedno s baščom i tri vinograda, vakif zadržaje za sebe i u kućama će, dok je živ, stanovati i sa posjeda prihode pobirati. Poslije njegove smrti pravo iskorišćavanja navedenih nekretnina pripašće njegovoj zakonitoj ženi Muhibi. Poslije njene smrti mjesni kadija će izdati kuću u Mostaru jednom od učenih i dobrih ljudi, koji je za to dužan svakog jutra proučiti po tri »Ihlasa« i sevap poklanjati za dušu vakifove majke. Kuća u Raštanima s baščom i vinogradom uz nju daće se na uživanje imamu džamije, vinograd na lokalitetu »Nelube« daće se muezinu, a vinograd na lokalitetu »Meduputje« kajimu džamije.

Na ovoj džamiji nisu nikad vršeni veći opravci i ona je do danas sačuvala svoj prvotni izgled i dimenzije⁹⁾. Hadži Halilaga Gačo je 1926.

⁶⁾ Ovo je jedna novina kojoj sličnu ne nalazimo u legatima drugih mostarskih vakifa. Kazani su, svakako, zaviještani za potrebe građana koji su u njima pekli pekmeze i slično. Mostarski kadija Mustafa izdao je dozvolu 1040. (1630) godine da se spomenuti kazani prodaju u čaršiji za 2.000 akči i da se taj iznos pripoji vakufskoj glavnici. Ovo saznajemo iz jedne bilješke koja je kasnije napisana na margini vakufname. Iz iste bilješke saznajemo da je 1630. godine bio mutevelija Sevrina vakufa neki Ahmed-Celebija, a nazir Isa-beg.

⁷⁾ Sevri Hadži Hasanova džamija upisana je u gr. ul. k. o. Mostar pod br. 3.148 kat. čest. 4/116 i zaprema, zajedno s predvorjem i dvorištem uz nju, površinu od 380 m². U posjedu vakufa ove džamije nalazilo se još sljedeće: sedam harema u Donjoj mahali južno od džamije koji zapremaju površinu od 15.632 m² (upisani su u gr. ul. br. 3.148 kat. čest.: 4/117, 4/118, 4/119, 6/53, 564, 566, 613); u Raštanima devet njiva i vinograda koji zapremaju površinu od 11.090 m² (upisani su gr. ul. br. 144, kat. čest.: 175/1, 175/2, 175/3, 175 4, 183, 245, 254, 267 i 514) i u Rodoču osam livada i voćnjaka koji zapremaju površinu od 8.500 m² (upisani u gr. ul. br. 339, kat. čest.: 509, 526, 533, 665, 666, 667, 668 i 669).

⁸⁾ Radi punovažnosti i uknjižbe vakufa kod suda legator je postavio za muteveliju svoga vakufa Oruča, sina Mahmudova iz Jahja Havadže mahale. On je, po svoj prilici, rodonačelnik mostarske porodice Oručevića.

⁹⁾ Noću između 8. i 9. novembra 1960. godine pukao je grom u munaru ove džamije i do šerefe je srušio. Narodni odbor opštine Mostara dozidaao je u 1962. godini srušeni dio ali to dozidavanje nije najbolje izvršeno pa je munara ostala nešto kraća.

godine o svom trošku uveo svjetlo u ovu džamiju. U istoj godini utrošeno je 5.000 dinara na popravak ove džamije¹⁰).

¹⁰) Ovo saznajemo iz jedne pjesme na turskom jeziku koju je povodom popravke Sevrine džamije i uvođenja svjetla u nju 1926. godine spjevao Hamza Sulejman ef. Puzić. Nađena je u njegovoj rukopisnoj zaostavštini (u Arhivu grada Mostara).